

היכלי תורה

רשת
שיעורי
תורה

לכו בנים
שמעו לי
יראת ד'
אלמדכם

ערש"ק פרשת ויקהל-פקודי כ"ז אדר תשס"ז ☉ דף היומי בבלי: מועד קטן דף ו' ירושלמי: עירובין מ"ב

נושאי ה'דף' בעלון:

נטילת שכר במלאכה בחול
המועד לצורך מצוה (מועד קטן ו')

גדר ז' ימי המשתה וריקודים
ומחולות בהם בימי בין המצרים
(מועד קטן ז')

נישואין בפורים
(מועד קטן ח')

בני ישיבה ההולכים לחתונה
ולמחרת משתכשים סדרי הלימוד
ותפילה (מועד קטן ט')

פתיחת חנויות בחול המועד
(מועד קטן י')

שתיית יין שרף אחרי אכילת דגים
(מועד קטן י"א')

דבר האכד לענין בעל הבית
המשלם שכר פועלים שאינם
עובדים במועד (מועד קטן י"ב')

לבקשת מנויי העלון
החל מהשבוע הבא
נעשה מאמץ לשלוח
את העלון אי"ה
ביום רביעי בלילה

11 יום אחרונים
למבצע ש"ס פנינים
(פרטים בסוף העלון)

מצטרפים היום ל'מתיבתא'
1800-22-55-66

החמצת מצווה

בפרשתנו נמתחת ביקורת על הנשיאים על שלא השתתפו בסיבוב הראשוני הנלהב של תרומת המשכן. רש"י מבאר שכאשר תרמו לבסוף את אבני השהם ואבני המילואים ומרכיבי שמן המשחה וקטורת הסמים, התורה כותבת "והנשאים הבאו" חסר יו"ד, מפני שנתעצלו מתחילה, באמרם יתנדבו צבור מה שמתנדבים, ומה שמחסרין אנו משלימין אותו.

אכן יש להתבונן, וכי לא הייתה זו הצהרה אצילית מצידם, שכל מה שיחסר הם ישלימו? הרי בכל מגבית צדקה, לאיזו מטרה שתהיה, הגבאים היו מאושרים לשמוע הצהרה מעין זו! מה בכל זאת הייתה הטענה? ולכאורה הטענה היא שאמנם צדקות גדולה היא להבטיח שישלימו את כל מה שיחסר, אך עם זאת, היו צריכים לדאוג לחטוף מיד על כל פנים חלק ככל שאר בני ישראל, ולא להשאיר את כל חלקם מוטל בספק עד שכל השאר יגמרו לתרום.

והנה, בעל 'מסילת ישרים' כותב בתחילת פרק ז' העוסק בביאור חלקי הזריזות: "שלא יחמיץ האדם את המצווה, אלא בהגיע זמנה או בהזדמנה לפניו או בעלותה במחשבתו ימהר יחיש מעשהו לאחוז בה ולעשות אותה, ולא יניח זמן לזמן שיתרבה בינתיים, כי אין סכנה כסכנתו, אשר כל רגע שמתחדש יוכל להתחדש איזה עיכוב למעשה הטוב" ולכאורה, הדברים תמוהים במקצת, כי אמנם אנו מבינים שחבל להפסיד הזדמנות למצווה, אך עד כדי כך שנכון לכתוב "כי אין סכנה כסכנתו"?! לכאורה יש ויש סכנה גדולה יותר, והיא הסכנה של כשלון בחטא! הרי מי שהפסיד מצווה, אמנם הפסיד, אך אין בזה עונש כמי שנכשל בעבירה!

וביאר הגאון רבי אביגדור מיללער זצוק"ל שהבנה זו נעוצה בטעות בהבנת מציאותנו בעולם הזה. עולם זה הוא המקום שבו אנחנו זורעים את הזרעים שיצמיחו אושר נצחי אשר אין דוגמתו. כל מעשה מתבטא באושר של מיליוני שנים, והיה כדאי לבא לעולם הזה רק כדי לזכות מעשה אחד שהיה מסדר אותנו לנצח נצחים במצב מאושר. וכל מעשה נוסף בעולם הזה מגדיל ומעצים את מצבינו בעולם ההוא עד אין שיעור.

הטרגדיה הגדולה ביותר היא הפספוס, כאשר לפספס מעשה שנראה בעיניו קטן כאן, מהווה מעוות לא יוכל לתקון, וטעם ההחמצה יורגש לנצח נצחים, בראותו איך שמצבו הנצחי יכל להיות עוד יותר מאושר על ידי מעשה אחד נוסף. אכן, עבירה זקוקה לכפרה, אך צער העונש שבגיהנם, אשר אף הוא משמש בסך הכל ככפרה לאפשר לנענש לבא לגן עדן, וליהנות ממעשיו הטובים, לא ישווה לצער הנצחי על האושר הנוסף שיכל להיות, ולעולם לא יהיה.

שבת שלו' ומבורך
הרב בנימין יעקובזון
מערכת 'היכלי תורה'

החומר בעלון מתוך
מתיבתא

הגמרא של לומדי הדף היומי
לפרטים ועשיית מנויים
1800-22-55-66

העלון יו"ל ע"י המרכז העולמי להפצת הדף היומי
"זכרון משה" טל: 02-5377604

העלון מופץ בלמעלה מ-10,000 תיבות דוא"ל ע"י רשת "היכלי תורה"
טל: 02-5377604 פקס: 03-5422711 דוא"ל: Tora10@bezeqint.net
להצטרפות לקבלת העלון נא לשלוח אמייל לכתובת הנ"ל.
הערות והארות יתקבלו בברכה!

This bulletin is available in English too! To subscribe e-mail us at tora10@bezeqint.net

יום שישי כ"ו אדר

מועד קטן ו'

נטילת שکر במלאכה בחול המועד לצורך מצוה

בגמרא מבואר שהיו יוצאים על הכלאים בחול המועד משום שאז אין הפועלים עסוקין במלאכה ויכולים לשכור פועלים בזול.

ובתוס' הקשו דהניחא למ"ד לקמן דלפועל שאין לו מה לאכול מותר ליטול שכר מלאכה, מובן שיכולים לשכור פועלים, אבל למ"ד שגם לפועל שאין לו מה לאכול אסור ליטול שכר, איך ישכרו פועלים, ותירץ דשמא יש לומר שכיון שהשכירות היא לצורך מצות התירו לשכור פועלים בחול המועד.

וכתב בבית יוסף (או"ח סי' תקמד ד"ה כתב הרשב"א) שיש יש ללמוד מדברי התוספות שמותר לשכור פועל במועד לצורך מצוה גם כשיש לו מה לאכול, על דרך שכתבו התוספות שמותר לשכור פועל לצורך מצוה גם לדעת מאן דאמר שאין להתיר בפועל שאין לו מה לאכול כשאינו לצורך מצוה.

אך הט"ז (או"ח סי' תקמד סק"א) הקשה על דברי הב"י, מדברי הריב"ש שהביא הרמ"א (סי' תקמד ס"א) שאוסר לעשות מלאכה בחול המועד לצורך מצוה, ומתחילה כתב ליישב שלא אסר הריב"ש אלא במצות עשה שהיא מוטלת על האדם לעשותה ויכול לעשותה גם אחר המועד, ובכה"ג אמרין ישב בטל ולא יעשה, אבל מה שיש איסור על האדם להיות יושב בטל כההיא דכלאים שהמקיים כלאים לוקה, ודאי מותר לשכור פועל אפילו כשיש לו מה יאכל.

אך הקשה על זה ממה שכתב בשו"ע (סי' תקמה ס"א) שאסור לכתוב בחול המועד ואפילו להגיה אות אחת בספר אסור, והרי גם בזה יש איסור בכל הזמן משום אל תשכן באהלך עולה, ואף על פי כן לא התירו מחמת איסור זה לעשות מלאכה במועד. ולכן כתב שאין ללמוד מדברי התוס' האלו היתר למצוה, וגם התוספות לא כתבו תירוצם אלא בדרך שמא. והא דיוצאים אף על הכלאים כתב שהוא משום צרכי רבים.

ובברכי יוסף (שם סק"א) כתב ליישב קושית הט"ז מדברי הריב"ש שהביא הרמ"א שאוסר לעשות מלאכה בחול המועד לצורך מצוה, שמה שדייק הבית יוסף מדברי התוס' שלצורך מצוה מותר, הוא דוקא מלאכת הדיוט ולא מלאכת אומן. והריב"ש שהביא הרמ"א לא אסר בדבר מצוה אלא מעשה אומן דוקא. וכתב שגם הקושיה מהגדה ספרים הרואה יראה שאינה קושיה כלל ולא דמי איסור זה לאיסור השהיית כלאים.

ולמעשה פסק בביאור הלכה (סי' תקמד ס"א ד"ה צרכי רבים) שלצורך מצוה מותר גם ליטול שכר, אף שבשאר מלאכות המותרות לא התירו ליטול שכר, ולמד מזה שגם בכל שאר צרכי רבים שכללה אותם המשנה יחד עם עקירת הכלאים מותר גם כן ליטול שכר.

והנה בשבלי הלקט (סדר פסח סי' רכו) כתב שלטוות ציצית בחולו של מועד לצורך טליתו מותר, כדתנן טווה אדם תכלת לציצתו ואוקימנא דבין באבן בין בפלך שרי. ומשמע שכלשהו מצוה ויש צורך לקיימה במועד מותר אפילו מלאכת אומן. אמנם שם מיירי שצריך לטלית במועד אבל אם יש לו אחרות משמע שאסור אפילו כשרוצה לנאות את ציציותיו ולהדרם ביתר יופי.

וכן משמע מדברי האגור (הלכות ציצית סי' כד) שכתב מרבניו שמריה מפי ריב"א הלוי שמי שנחסר במועד ציצית אסור ללבשו ומותר לתקנו במועד, הרי שרק באופן שנחסרו לו הציציות במועד ואין לו אחרות מותר לתקנם במועד. וע"ע ברכי יוסף (שם וסי' תקמב סק"א) שהאריך בזה.

יום שב"ק כ"ז אדר

מועד קטן ז'

גדר ז' ימי המשתה וריקודים ומחולות בהם בימי בין המצרים

בשו"ת להורות נתן (או"ח סי' מט) נשאל בדבר מי שעשה שמחת נישואין לפני י"ז בתמוז, וז' ימי המשתה נכנסים לתוך ימי בין המצרים, אם מותר לעשות ריקודים ומחולות לצורך שמחת חתן וכלה בימים אלו, באשר מבואר במג"א (סי' תקנא סק"י) שאסור לעשות ריקודים ומחולות מ"ז בתמוז והלאה. והשיב להתיר, כיון שאיסור ריקודים ומחולות בימים אלו קודם שנכנס אב אינם מעיקר הדין אלא ממנהג, ולא נזכרו כלל בגמרא. אבל שבעת ימי המשתה חיובם הוא מעיקר הדין, וכמבואר ברמב"ם (אבל פ"א ה"א) (אישות פ"י ה"ב) שתקנו חכמים שכל הנושא אשה יהיה שמח עמה שבעת ימים.

ובקרנן העדה (כתובות פ"א ה"א) כתב שתקנת משה זו היא מדאורייתא וכמו שנאמר ביעקב מלא שבוע זאת (בראשית כ"ז), אך בפני משה כתב שאינם מן התורה אלא שיש להם רמז בתורה. והתוספות בסוגייתנו (ד"ה לפי) כתבו בשם הירושלמי דדריש מקרא לשבעת ימי המשתה ומשמע שהוא דאורייתא. אך הרא"ש (כתובות פ"א סי' ה) כתב שהם מדרבנן, ובשם הרמ"ה כתב שהיום הראשון הוא מן התורה.

ובשו"ת באר יצחק (או"ח סי' נג) כתב להוכיח מסוגייתנו שדין ז' ימי המשתה הוא מן התורה, שמבואר בסוגייתנו שחתן שיש לו נגע ממתינים לו עד אחר ז' ימי המשתה ואין הכהן רואה את הנגע לטמאו בימים אלו, ולמדו כן מהפסוקים. ואם ז' ימי המשתה אינם אלא מדרבנן איך יש ללמוד מהפסוקים שבימים אלו אין הכהן רואה את הנגע, ואיך דוחה חיוב השמחה בימים אלו שאינו אלא מדרבנן את מצות הנגעים שהיא מן התורה.

אמנם בשו"ת להורות נתן (שם) ובשו"ת דגל ראובן (ח"א סי' ז) ועוד אחרונים כתבו לדחות, שכיון שכל זמן שאין הכהן רואה את הנגע ומטמא אותו אינו טמא, אם כן יכולים חכמים לעכב מלראות את הנגע לצורך קיום מצוה מדבריהם של שמחת ז' ימי המשתה, ואין כאן דחיית ועקירת דבר מן התורה, וסמכו כן על מה שמצאנו בתורה שיש ימים שאין הכהן רואה בהם את הנגע. ורק משום זריזים מקדימים יש להקדים ולראות את הנגע מיד, ודין זה נדחה שפיר על ידי מצוה מדבריהם.

ועל כל פנים, בין אם ז' ימי המשתה חיובם הוא מן התורה ובין אם אין חיובם אלא מדרבנן, הרי חיובם הוא מעיקר הדין עד שהוא דוחה גם מצות ראיית הנגעים מלקיימה מיד. ואם כן ודאי שחיוב זה דוחה את המנהג שלא לעשות ריקודים ומחולות מ"ז בתמוז. ואין לומר שרק לחתן עצמו יש חיוב שמחה בז' ימי המשתה וחיוב זה דוחה גם שאר דינים, אבל שאר בני אדם אין להם חיוב לשמחו ולא יותר להם לרקוד מ"ז בתמוז. שהרי כתב בפרקי דר"א (ס"פ טו) שהחתן דומה למלך שהכל מקלטים אותו, הרי מבואר שגם לאחרים יש דין לקלוטו. וכן מבואר במג"א (סי' תרמ ס"ג יג) שמצוה גדולה היא לשמח חתן וכלה כל ז' ימי המשתה, ומצוה זו פוטרת אותם מחיוב סוכה. ואם כן פשוט שגם לאחרים מותר לרקוד לשמחת חתן מ"ז בתמוז ועד שנכנס אב.

אך בשו"ת משנה הלכות (ח"ו סי' קט) הביא שנחלקו פוסקי זמנינו בדבר, שבעל אגרות משה התיר ריקודים ומחולות וכן דעת המשנה נטה, אך הגר"ח שטיין ר"מ ישיבת טעלז נוקט שרק ריקודים יש להתיר אבל לא מחולות. ובשו"ת מועדים וזמנים (ח"ח הוספות לח"ה סי' שלח) כתב שמכל מקום יש לקיים "אעלה את ירושלים על ראש שמחתי", ולכן אף שיש לקיים את המצוה בשמחה וריקודים, מכל מקום צריך לזכור את ירושלים בזה שימנע משמחה יתירה בכלי שיר. ועיי"ש עוד.

יום ראשון כ"ה אדר

מועד קטן ח'

נישואין בפורים

בגמרא מבואר שאין נושאים נשים במועד מכמה טעמים, אם משום שאין מערבין שמחה בשמחה, ואם משום שנאמר ושמחת בחגך ולא באשתך, ואם מחמת גזירה שמה יהיה את הנישואין עד הרגל כיון שברגל יש פנאי לעשות נישואין, ויבטל מפריה ורביה.

וכתבו התוספות (ר"ה מפני) שסעודת ברית מילה ודאי מותר לעשות במועד כיון שאין בה שמחה, וכמבואר בכתובות (דף ה.) שאין אומרים בה שהשמחה במעונו כיון שיש צער לתינוק, ועוד שזמנה קבוע ואין לדחותה מפני שמחת יום טוב. ועוד כתבו שגם בסעודת פדיון הבן שאין בה צער לתינוק יש לומר שיכולים לעשותה במועד, כיון דקיי"ל כרב אשי שעיקר הטעם הוא משום ושמחת בחגך ולא באשתך ולא משום שאין מערבין שמחה בשמחה, וטעם זה אינו שייך אלא בנישואין ולא בברית מילה, ועוד שיש לומר שאין חשוב שמחה לענין שאין מערבין שמחה בשמחה כי אם סעודת נישואין בלבד.

ובשו"ע (או"ח סי' תרצו ס"ח) פסק שמוותר לישא אשה בפורים, וכתב **המג"א** (ס"ק יח) שמקור הדין הוא מדברי הרשב"א (בתשובה ח"ג סי' רעו) שכתב שטעם הגמרא דושמחת בחגך ולא באשתך אינו שייך בפורים שלא עליו נאמר, וגם לפי הטעם שאין נושאים במועד כיון שחוששים שמא ידחה את הנישואין עד הרגל, הרי שאין חוששים שיששהה את הנישואין עד פורים, דלחד יומא לא משהי אינש נפשיה, שחושש שגם ביום זה יהיה טרוד ורק לימי חוה"מ חוששים שיששהה.

וכן כתב הרוקח (הלכות פורים ס"מ) בפשיטות שאם אירע נישואין בפורים יקראו את המגילה בבית החתן והכלה בעשרה או שיקרא לבדו. והביא המג"א שהלבוש כתב שלפי מה שביאר במקום אחר שאין לעשות סעודת פורים בשבת משום שאין מערבין שמחה בשמחה, ומבואר בזה שגם שמחת פורים נחשבת שמחה לענין זה שאין מערבין שמחה בשמחה, אם כן הוא הדין שאין לעשות נישואין בפורים. אך דעת המג"א שאין לדמות סעודת פורים בשבת לנישואין בפורים, שהטעם שאין עושים סעודת פורים בשבת הוא כיון שאם יעשו הסעודה בשבת לא יהיה ניכר שעושים סעודת פורים לכבוד הפורים, אבל בנישואין מה בכך שלא תהיה סעודת חתונה ניכרת.

אולם הקשה המג"א מטעם אחר על דברי הרשב"א המתיר לעשות נישואין בפורים, שהרי הטעם הראשון בסוגייתנו שאין נושאים במועד משום שאין מערבין שמחה בשמחה עדיין שייך שלא לערב שמחת פורים עם שמחת נישואין, וההלכה היא כטעם זה וכמו שפסק **בשו"ע** (אה"ע סי' סב ס"ב) שאין מערבין שמחה בשמחה לענין נישואי ב' נשים יחד. ובדעת הרשב"א כתב שהוא סובר שלא הוכרע הטעם שאין מערבין שמחה בשמחה ולהלכה ספק הוא, ולכן כתב הרשב"א שמה שהתיר לישא בפורים הוא משום שבספק דרבנן הולכים לקולא. ולכן מסיק המג"א שלפי מה שביירר שההלכה כטעם הראשון בגמרא שאין מערבין שמחה בשמחה, נמצא שאין לעשות נישואין בפורים. אבל אפשר לעשות הנישואין ביום שלשה עשר והסעודה לבדה בפורים, דבלאו הכי יש דעות שסעודה לבד לא מקרי מערבין שמחה בשמחה.

ודעת הגר"א (בסי' תרצו וכן בסימן תקמו לגבי חוה"מ) דכל הטעמים בגמרא לא חולקים כלל לדינא ואם לטעם ד"בחגך ולא באשתך" ודאי דאין אסור בפורים, הוא הדין לשאר הטעמים, ולא מקרי פורים מערבין שמחה בשמחה שלו. ומחלוקתם תלויה בתירוצי התוס' לענין מילה, שדעת המג"א כתירוצים הסוברים שהטעמים בגמרא, חולקים. ודעת הגר"א כתירוצים שאינם חולקים.

יום שני כ"ט אדר

מועד קטן ט'

בני ישיבה ההולכים לחתונה ולמחרת משתבשים סדרי הלימוד ותפילה

מבואר בגמרא שמצוה שיכולה להיעשות על ידי אחרים אין מבטלים תורה עבודה. והנה בשו"ע (אה"ע סי' סה ס"א) מבואר שמבטלין תלמוד תורה למצות הכנסת כלה, וכתב הרא"ש (כתובות פ"ב ס"ה) שחייב הוא ולא רק רשות, ועוד כתב שאף מי שתורתו אומנותו צריך לבטל, וכן פסק בחלקת מחוקק (שם סק"ב). והטעם שכלשהו נצרך למצוה חשיב מצוה שא"א לעשות אחרים שמבטלין ת"ת בשבילה.

ובשו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' רג) נשאל בדבר תקנה שתיקן ראש ישיבה אחד בישיבתו אחר שהמנהג בישיבה היה תמיד שהולכים המון רב לשמח החתן, וגם מגיעים מחוץ לעיר בשעה מאוחרת ועי"ז נתאחר מאד הקימה בשחרית ונתבלבלו סדרי הישיבה, ולכן תיקן שלא ילכו לשמח החתן רק כמנין, או החברים הכי קרובים המרגישים כחובה לילך ולשמחו. ונשאל אם תקנה זו נסתרת מההלכה בשו"ע.

וכתב דהנה בכתובות (יז) מבואר שמבטלין תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה, ולענין מת נתבאר שם שבמה דברים אמורים כשאין עמו כל צרכו, אבל יש עמו כל צרכו אין מבטלין. ובכלה אין מבואר אם יש ג"כ גדר כל צרכה, **ובשיטה מקובצת** (בשם לקוטי הגאונים) מביא שתי שיטות, י"א שכיון שהוא משום כבוד החיים לחבבה על בעלה, די לה כשמוליכים אותה לפי כבודה. וי"א דאין לה שיעור ולעולם מבטלים, כי ברוב עם הדרת חתן והכלה. ולהלכה אף שמשמעות השיטה מקובצת נוטה לדעה השנייה, מכל מקום יש להוכיח מאבות דרבי נתן (פ"ד ה"א) שמשוה הכנסת כלה להוצאת המת (עיי"ש בהלכה ב' ג'), וגם בהכנסת כלה אין מבטלים אלא כדי צרכם. אמנם בשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סי' ב) דחה משמעות אבות דר"נ הנ"ל מסדר התפילה שמוסיפים במשנת אלו דברים אלו דברים שאין להם שיעור וכו' והכנסת כלה, אך אין לדחות המפורש בחז"ל מכח לשון הסידור, וגם לשון הרמ"א (אה"ע סי' סה) שסתם ולא כתב כדי צרכה בכלה אינו מוכח, ויש לומר שהטעם שלא נאמר שיעור בכלה אלא במת הוא כיון שבשמחת כלה אין הלכה פסוקה אלא הכל לפי ראות עיני המשמח כדמשמע באבות דר"נ, וכיון דכבר יש כדי משמחים, א"כ כבר נכנס בגדר המבואר בסוגייתנו שבמצוה שאפשר לעשות ע"י אחרים אין מבטלים תלמוד תורה.

והוסיף **בשבט הלוי** שענין מבטלין תורה להכנסת כלה לחוד, והמצוה לרקד לפני חתן וכלה לחוד, ואפילו אם הכנסת כלה אין לה שיעור היינו מה שמכניסים החתן או הכלה לחופה, כדמשמע בכמה מקומות בש"ס ופוסקים (ועיין היטב הלשון בשיטמ"ק שם, ובלשונות הפוסקים אה"ע שם), אבל לשמח ולרקד לא מצינו דאין לו שיעור, ולפעמים בודדים יכולים לשמח יותר מרבים.

ועוד שלפעמים מפרזים בזמן הזה על המדה ועוברים על מה שאמרו חז"ל (ברכות לא). שאסור למלאות שחוק פיו בעוה"ז, וכן נפסק להלכה בשו"ע (או"ח סו"ס תקט) וכתב הט"ז שם דאפילו בשמחת נישואין אסור, וא"כ מנין שגם בשמחה יתירה זו איכא בכלל מצוה. וגם ידוע דהרבה גאונים קדמונים תקנו למעט בקרואים ולמעט בבדחנים וכיוצא בזה. ומכל שכן שנוגע לביטול סדרי הלימוד והתפלה והישיבה. ועל כן אף על פי שמצוה חשובה היא מאד לשמח חתן וכלה, אבל במדה ובמנין וביראת ה' נסוך על פניהם לכבודו יתברך ויתעלה, וע"כ יפה דן ויפה תיקן אותו ראש ישיבה לעשות תקנה וגדר בזה (וע"ע שם ח"ח סי' רפג, וקונטרס שבוע וישוע הבן סי' יד וקונטרס מילי דבי הלולא סי' כב).

יום שלישי א' ניסן

מועד קטן י

פתיחת חנויות בחול המועד

בגמרא מבואר שאסור לעשות פרקמטיא במועד, ובדבר האבד מותר, וראה אליבא דהילכתא. והנה אף על פי שאין היתר לפתוח חנויות במועד אלא באופנים מסויימים, נהגו המון העם מימים ימימה לפתוח החנויות במועד, וכמו שכתב בשו"ת חתם סופר (או"ח סי' א) אודות פתיחת החנויות בחול המועד, שנתקלקלה השורה בעוונתינו הרבים ונתפשטה המספחת מימים ימימה ולא ישמעו על כן מוטב יהיו שוגגין. אבל אם יש בידו לעמוד בפרצה, ואשריו ואשרי חלקו ואם ישמע יברכו ד' ויעל על במתי הצלחה. ובאמת העיד הגאון ר' יוסף שווארץ בעל התבואות הארץ, שמנהג ירושלים בזמנו (לפני כק"ג שנה) הוא שבימי חול המועד החנויות סגורות כבימי שבת ויום טוב, ואין עושים בהם שום עבודה (בשערי ירושלים עמ' מב). ודנו הפוסקים אם יש לימוד זכות על הנהוגים לפתוח החנויות בחול המועד.

ובשו"ת מהרש"ג (ח"א יו"ד סי' כה) הביא מספר שבילי דוד (בהלכות חוה"מ סי' תקלט סי' ד) שמיישב מנהג העולם בזה על פי הירושלמי (מזיק פ"ב ה"ג) אמר רב אבא בר ממל אילו היה מי שימנה עימי התרתי מלאכת חול המועד, כלום ניתנו אלא כדי שיהיו עוסקים ושונין ויגעין בתורה, ואינו כן אלא אוכלין ושותין ופוחזין. והנה בודאי לא התיר רב אבא בר ממל ונשאר הדבר באיסורו, ומכל מקום יש לנו ללמוד דאנו רואים שהבטלה מביאה לידי כמה עבירות, ויפה תלמוד תורה עם דרך ארץ שיגיעת שניהם משכחת עון, לכן אם בשביל דבר האבד בממונו הותר מלאכת חול המועד, כל שכן אבידת נפשו דחמיר טפי, והבטלה בזמן הזה גורם עבירות ואבידת נפשו ואין לך דבר האבד גדול מזה.

ובמחצית השקל (ס"ק יז) לימד זכות שלפעמים אם לא יפתח חנותו ילכו הקונים לחנויות אחרות ויתרגלו שם ויפסיקו לבא אליו הלקוחות הקבועים, והוי דבר האבד כמו שמצינו (בסו"ת תקלט סי"ג) גבי הלואת ריבית לנכרי. אמנם גם לטעם זה צריך להיות בצינעא כמבואר (בסו"ת תקלח סי"ב) בדין דבר האבד. ועיין בניאור הלכה (סי' תקלט סי"ג ד"ה אינו).

ובערוך השולחן (שם ס"ז) תמה גם כן על מנהג המדינה שכל בעלי החנויות יושבים בחול המועד כמו בכל השנה, וכתב שכבר צווח ככרוכיא ולית מאן דמשגח בו ולא נזהר מזה אלא מעט מהרבה, ואיזה היתר יש בזה. ולפיכך כתב ללמד זכות על כלל ישראל, שמלאכות גמורות של בעלי מלאכות אסורות לגמרי אם מדאורייתא אם מדרבנן, אבל משא ומתן נאסר רק מסחר שאין זה תמידיות יום יום ואין לו היזק אם ימכרנה ביום אחר. וזה ששינו מוכרי פירות כסות וכלים מוכרין בצינעא אינו בחנונים אלא במוכר פירותיו שבשדותיו וכסותו וכלים שעשה או שקנה, ואין לו הפסד אם ימכרם היום או לאחר המועד, כי כשימכרם לא יהיו לו אחרים למכירה. וכן מוכרי תבלין או ירקות מיירי בכה"ג. אבל מי שפרנסתו מחנותו וממנה מתפרנס יום יום הלא אין לך דבר האבד יותר מזה, ואם ינעל חנותו בודאי יקמץ להוצאת שמחת יו"ט, ובשביל להרבות בכבוד יו"ט מותר לישא וליתן. וברור שאם ינעלו החנויות ימעטו בשמחת יו"ט. ורק יש להזהירם לפתוח רק דלת אחת אם הם ברה"ר גמור.

וע"ע בשדי חמד (אס"ד מערכת חול המועד סי"ז) שבכמה מקומות עשו גדרים וסייגים שלא לעסוק בפרקמטיא אפילו בדבר האבד למיגדר מילתא, והביא בשם הברכי יוסף שכתב שאנשי אמונה המאמינים בתורת ה' המה מועטים, ולו ידעו והאמינו בדברי רז"ל ובטחו בדבריהם הקדושים כי יותר ממה שיריחו במשא ומתן בחול המועד באיסור ירויחו לאחר המועד בהיתר וטוב להם בעולם הזה ובעולם הבא, כמו שמצינו במועד קטן (י): שרבינא היה לו סחורה למכור בחול המועד בששת אלפים, ומכרה לאחר חול המועד בשנים עשר אלף.

יום רביעי ב' ניסן

מועד קטן י"א

שתיית יין שרף אחרי אכילת דגים

ואמר רב אמר לי אדא ציידא, כוורא תחלי וחלבא, מיא ולא שיכרא שיכרא ולא חמרא. ופירושו שאחרי אכילת דגים או שחליים או חלב עדיף לשתות מים מלשתות שיכר, ועדיף לשתות שיכר מלשתות יין. שהרוצה לשתות אחר אכילת דגים ישתה מים ולא שיכר, ואם אין לו מים ישתה שיכר אבל לא ישתה יין. וכתבו התוספות (ד"ה כוורא) שבזמן הזה תופסים לסכנה לשתות מים אחר אכילת דגים, ושוא נשתנו הטבעים וכשם שמצינו שרפואות בש"ס אינם טובים בזמן הזה. וכן כתב הר"ח שבאותה העת ובאותו המקום היו הרופאים אומרים להם שכשתאכל דגים שיהיה אחריו מים ולא יין, ומשמע מדבריו שדברי הגמרא הם רק באותו מקום וזמן. ובהגהות אשר"י (פ"א סי' כח) כתב שדוקא מים שגדל בהם וניצד בהם מעולים אבל שאר מים לא. ובחידושי רעק"א על שו"ע (יור"ד סי' קטז ס"ה) הביא להלכה את דברי התוספות שסכנה היא לשתות מים אחר אכילת דגים. וכ"כ בערוך השולחן (שם סי' ו) ובכף החיים (או"ח סי' קע ס"ק עט). וכן כתב בכסף משנה (דעות פ"ד הי"ח) שרפואת והנהגת מלכות בבל, שבה היו חכמי הגמרא משונה משאר הארצות, כדאשכחן שאמר סוף פרק קמא דמועד קטן שרפואת הדג לשתות עליו מים, ובשאר ארצות דרך הרפואה שלא לשתות עליו מים.

וגם לענין המבואר בגמרא שיין ודאי אין לשתות אחר אכילת דגים, כתב בתוס' הרא"ש שלא כל המקומות שוים, ועכשיו נהגו שהיין טוב יותר. ובשערים מצויינים בהלכה (סי' לב ס"ב) כתב שאפשר שמשום כך מנהג העולם לשתות יין שרף אחר אכילת דגים (ראה שעה"צ סי' קעד ס"ק מו). כיון שלדברי הגמרא אין לשתות שיכרא וחמרא, ולפי המבואר בראשונים גם מים אסור לשתות, על כן נהגו לשתות יין שרף. וכן כתב בשו"ת משנה הלכות (ח"א סי' ריא), ודן אם יאמרו הרופאים בזמננו שאין סכנה בשתיית יין יוכלו לסמוך עליהם. וכ"כ בחוט שני (שבת ח"ד עמוד שצט), וכתב שאפשר גם לשתות מיץ פירות שגם זה אינו בכלל מים, אבל מים בטעם וצבע וכדומה עדיין מים הם. ונראה תורת היולדת פנ"א סק"ז לענין יולדת האוכלת ביוה"כ, שלא תשתה יי"ש אחר הדגים אלא את המיץ או הלפתן שנותנים בסוף הסעודה. אך אדמו"ר הזקן מקארלין נהג בשתיית יין אחר הדגים (ראה קובץ באו"י קה עמ' קיח).

ובספר דרכי חיים ושלום (סדר ליל שבת סי' שצו) הביא טעם לשתיית יי"ש אחר אכילת דגים על פי הסוד, שמצרפין ראשי תיבות דג יין שרף ועולה לאותיות שם שד"י, ועיי"ש עוד. וע"ע קול מבשר (ח"ב עמ' רלו) טעם אחר בשם הרה"ק הר"ב מפשיסחא בטעם שתיית יי"ש אחר אכילת הדגים.

אמר רב אמר לי אדא ציידא כוורא סמוך למסרחיה מעלי

ויל והלא הרמב"ם ז"ל כתב בריש ספרו, על רב שלא שח שיחה בטילה, והקשו המפרשים מנ"ל להרמב"ם ז"ל דבר זה על רב, ותירצו אפיק לה ממ"ש בחולין (קיא): דרב סבר נ"ט בר נ"ט אסור. ולא בפירושא אתמר אלא מכללא, דהוה עובדא ועשו לרב בקערה סמנים בשביל כאב עינים, ובערב הביאו לו תבשיל באותה קערה, וטעם בו טעם סמנים, ואמר יהיב טעמא כולי האי, ומזה הבין השומע דס"ל נ"ט בר נ"ט אסור, דאם לאו נפקא מינה לענין דינא לא היה רב מדבר דבר זה, עכ"ד. נמצא רב היה נזהר שלא לדבר במילי דעלמא, ואיך כאן דבר במילי דעלמא. ונ"ל בס"ד דגם אמרה רב לענין דינא, דאם אחד קנה דג מציידא שהיה צד דגים, ונתן לו מעות, ואחר שקבל המעות נתחלף לצייד דג שניצוד היום, בדג שניצוד יום הקודם, ד"ל הוי מקח טעות, כי קנה זה דג שניצוד היום, ונתן לו דג שניצוד אתמול, וקמ"ל רב בזה, שהדג יפה אחר שניצוד יותר מעת שניצוד, וא"כ לא הוי מקח טעות, ולא גזל, ואין עליו טענה ותביעה.

(בן יהוידע לריבנו יוסף חיים מהק"א)

כפתור ופרה

מועד קטן י"ג

דבר האבד לענין בעל הבית המשלם שכר פועלים שאינם עובדים במועד

בש"ת מהרש"ג (ח"ב סי' צד) נשאל בד"ן פאבריק (בית חרושת) קטנה שעושין בה שקים של נייר הנצרכים לחנויות וזהו פרנסתם שלא ברווח רק בדוחק קצת, ויש להם פועלים, וצריכים לשלם להם שכרם בין אם יעבדו ובין אם לא יעבדו, ונשאל אם דבר זה נחשב כדבר האבד כיון שאם לא יעשו מלאכה יפסידו הבעלים מכיסם מה שצריכים לשלם להפועלים.

והנה בשערי תשובה (סי' תקלו סק"א) כתב בשם הברכי יוסף בשם תשובת מהר"ם פרובנצאל כת"י, שאין נחשב לדבר האבד אלא באופן שההפסד הוא בגוף אותו הענין שבו עושים את המלאכה, אבל אם ההפסד הוא ממקום אחר כמו באופן שההפסד הוא מה שיצטרך לשלם לפועלים חינם, אין זה חשוב דבר האבד להתיר מחמתו לעשות מלאכה בחוה"מ. אך דעת המהרש"ג שאין לאסור באופן זה, וגם הפסד שאינו במלאכה עצמה נחשב דבר האבד להתיר על ידו עבודה במועד. והביא שגם מדברי הערך ש"י (או"ח סי' תקלו) נראה שחולק על סברת מהר"ם פרובנצאל, והוכיח כן גם מדברי הריטב"א בסוגייתינו. והוסיף להוכיח כן מכמה מקומות שמצאנו שהותרה בהם מלאכה מחמת דבר האבד גם כשההפסד אינו בגוף הדבר עצמו, כגון המבואר בשו"ע (שם סט"ז) שמותר לבצור כרם אם שאר השכנים בוצרים, ומותר לעשות גם חביות לצורך היין אף שבמלאכת עשיית החביות אין דבר האבד ועשיית החביתין היא מלאכה אחרת מבצירת הכרם. וכן מבואר עוד בשו"ע (שם סי' ג) שעבירים שמפסידים את האילנות מותר לצודן ומותר לחפור בקרקע לצודן, אף שבגוף החפירה בקרקע אין דבר האבד והיא רק הכנה להציל מההפסד אחר. ואם כן אף כאן מותר להציל מההפסד פועלים. וכן מבואר עוד בשו"ע (יו"ד סי' קנט סי"א) בענין קבלת ריבית מנכרי, שמדין הגמרא אין מותר אלא כדי חייו, ומכל מקום בזמן הזה שיש עול מסים וארנונות חשוב הכל כדי חייו, ואם כן מסתבר להקל בזמן הזה בחוה"מ לאנשים שאינם עשירים עכ"פ להוליק ולהוביל הסחורות ממקום למקום, כיון שאין בזה משום עשיית מלאכה אלא רק משום איסור סחורה דקיל טפי מעשיית מלאכה ובוזה נראה וודאי להתיר כיון שאינם עשירים. ובפרט שבשבילי דוד (בהלכות חוה"מ סי' תקלט ס"ד) הביא בשם הירושלמי שבזמן הזה הקילו בסחורה כיון שהבטלה מביאה לידי איסורים יותר חמורים, וכתב שמטעם זה מקילים עתה בסחורה בחוה"מ [ראה לעיל י:], ועיין עוד מהרש"ג ח"א יו"ד סי' כה].

וכן דעת הערוך השולחן (או"ח סי' תקלג ס"ג) שכשיש הפסד מכיסו מותר לעשות מלאכה במועד משום דבר האבד, ולכן אם משלם לפועלים בעד כל יום אף אם לא יעבוד, מותר. וכן כתב עוד המהרש"ג (שם סק"ב) לענין בעלי בתים שאינם עשירים שיש להם פאבריק (בית חרושת) לעשות ניירות, שמותר להם לעשות מלאכה בחוה"מ באופן שישנו קצת מבימים אחרים כגון שיעשו רק חצי יום, וכל מה שאפשר יעשו בצינעא, ומטעם המבואר בשו"ע (יו"ד שם) שעכשיו חשוב הכל כדי חייו מחמת עול המסים וארנונות וגודל דחוקת בני. ובפרט אם יש להם בנים לומדי תורה בישיבות ולכן צריכים ממון רב להחזיק אותם, ומעיקר הדין אין אנו יכולים לחייב את אבותיהם להחזיקם בישיבות, ואין לך דבר האבד גדול מזה, ולא גרע מפועל שאין לו מה יאכל שמותר לתת לו מלאכה אף שאינו דבר האבד (כמבואר בשו"ע או"ח סי' תקמב ס"ב), אף כאן כיון שמן הדין אינו מחויב להחזיק בניו ובנותיו הגדולים, ואם עושה מלאכה לצורכם הוי כמו פועל עני שאין לו מה יאכל דמותר, אלא שישנו קצת במה שאפשר לשנות.

אמרות קודש מגדולי ישראל
לפי סדר הדף היומי

עד שיהא שם זקן או תלמיד וכו' ש"מ צורבא מרבנן דאיכא במתא כל מילי דמתא עליה רמיא (מו"ק ו.)

@33לפי שאמר זקן הוא ת"ח או תלמיד שהוא צורבא מרבנן. מזה מוכח דצורבא מרבנן דאיכא במתא אע"ג שאינו ת"ח גדול רק במתא לפי ערך אנשי העיר הוא צורבא מרבנן. עליה רמיא מילי דמתא.

(ג' סנהדרין, פ"ג ו.)

לפי שאין מערבין שמחה בשמחה (מו"ק ח.)

אין מערבין שמחה בשמחה בגמרא דידן יליף מקרא דשלמה ובירושלמי כתבו תוס' דיליף מדכתיב מלא שבוע זאת, ונ"ל דתרווייהו צריכא דאי מייעקב הוי אמינא דהתם אין לערב מחמת נשואין של אשה אחרת בשמחת נשואין אחרת שהרי נעשה צרות זו לזו ואין אשה מתקנא אלא בירך חברתה משא"כ שאר שמחת מותר לערב להכי מייית מקרא דשלמה, ואי מקרא דשלמה לבד הייתי אומר דרוקא שני מיני שמחת אין לערב יחד אבל שמחת נשואין שהכל מיין ושם אחד מותר לערבם יחד קמ"ל.

(ג' יו"ט, פ"ג ו.)

לפי שאין מערבין שמחה בשמחה (מו"ק ח.)

סעודה ראשונה דליל שבת קודש חשבה האריז"ל כנגד קדושת יצחק אבינו ע"ה ובתנחומא (סו"פ פקודי) דרש על המשכן והיה מונח מפורק טבת ושבת ואדר וכו' למה לא עמד מיד מפני שחשב הקדוש ברוך הוא לערב שמחת המשכן בשמחת היום שנולד בו יצחק וכו' הריני מערב שמחתכם שמחה בשמחה. וצריך להבין מה שאמר הטעם כדי לערבב שמחה בשמחה אדרבא הא אמרו דאין מערבין שמחה בשמחה ומהאי טעמא אין נושאין נשים במועד. אבל ענין שמחות אלו הם מסוג אחד ושוייכים זה לזה והוא רק ריבוי שמחה ואינו בגדר מערבין שמחה בשמחה.

(פ"ג יצחק, פ"ג אות ט.)

ודאין מערבין שמחה מלן דכתיב ויעש שלמה וכו' (מו"ק ח.)

מדעשה שלמה ע"ה חנוכת בית ה' ז' ימים קודם החג ולא המתין עד החג אע"כ שאין מערבין שמחה בשמחה. ומדקדקים הא עד דאתא שלמה מאן אמרה וע"כ שלמה גופי' יליף משום קרא ואפשר כמ"ש תוס' בשם ירושלמי מדכתיב מלא שבוע זאת ופסקה הרמב"ם באמת וא"כ מ"ט לא מיייתי הש"ס האי קרא דהוי יליף שלמה מנין, ודוחק לומר שהלמ"מ הוי ואתא שלמה ואסמכהו אקרא. וי"ל דשלמה מפקי' מקרא דלדידי' הוי דרשה ולדידן לא הוי דרשא ולכן לא מיייתי הש"ס הך קרא דלדידן לא יהי' מוכח מני', אמנם השתא שעשה שלמה החג ז' ימים וז' ימים ואכלו ביה"כ והסכים ב"ק על ידו כמבואר שם יש לן ראי' דהדין אמת דאין מערבין שמחה בשמחה אע"ג דמאורייתא אין לנו ראי'.

(תתק סוכר, סוכות)

איבעי ליה לשיורי באמה כליא עורב (מו"ק ח.)

והזר הקרב יומת שהמיתו כל החיצונים לבל יתקרבו אל הקדושה והוא הרמז אמה כליא עורב שהי' במקדש כדאיתא בגמ' למען לא יהי' מקום לנוח ולאחוז שבת הרשע על מקדש ה' בבניי. והנה זהו ענין משמרת הלויים תמיד במקדש להיות נעורים כל הלילה זה הוי' ג"כ למשמרת בניי. ומה גם שהלויים היו מבחי' הגבורה והצמצום לכן הם היו מבחוץ לכהנים שהשפיעו החסדים כמ"ש (תהלים נ ב) 'מציון מכלל יופי' כל השפעות יוצאים משם. וזהו לשון עזרה שהי' במקדש להיות עזרה וישועה לבניי. וז"ש (תמיד פ"א מ"א) והכהנים מפתחות העזרה בידם להשפיע כ"ט לבניי.

(תפארת חנה, מאצבר)

החומר ממדור "כפתור ופרח" מתור
מתיבתא הגמרא של לומדי הדף היומי
לפרטים ולהזמנת חוברת דוגמא חינם
חייגו 1800-22-55-66

כליל השלמות
פאר היצירה

יקרה והיא מפנינים

מבצע ענק לרגל ההופעה!

25 שנים מפוארים ש"ס עוז והדר לראשונה גם בפורמט פנינים (26 ס"מ)

הש"ס המושלם ביותר, עם כל המעלות שבש"ס החתנים!
פרי עריכה רבת עמל של מאות תלמידי חכמים במשך למעלה מעשרים שנה, בעריכה אמיתית ומדויקת, נפה אחר נפה, עם עשרות חיבורים והוספות חדשות.

הרי"ף וכל נושאי כליו נערכו לראשונה מחדש בתוספת רכבות ציונים ומראי מקומות, עשרות מפרשים חדשים והגהות רבות מכת"י ודפוסים ישנים שלא נדפסו בש"ס וילנא, ביניהם הגהות מכת"י האר"י ז"ל ובעל 'מגלה עמוקות' ז"ל מתוך כת"י יחידים בעולם.

חדש הפנינה!
ספר המרדכי מוהדר מחדש בהגהה מדוקדקת ע"פ דפוסים ראשונים

לרגל ההופעה!
למבצע מיוחד
ב-980 ₪
במקום 1200 ₪

מוקד הזמנות:
1800-22-55-66

תורה
מפוארה
בכלי
מפואר

